

—Quid facere tenetur Provisor in hujusmodi causis cum jus civile ignorat?

R. Assesorem assumere, consilium enim petere prudentis est, e contra imprudentis præsumptionem habere sciendi quæ non didicit vel penitus ignorat, nam et quilibet iudex in casibus medicinæ medicorum consilio utitur, et in mechanicis mechanicorum peritiam consulit (1).

—Quid de Regia protectione seu Auxiliatoria?

R. Legibus antiquissimis Joan. I et Henrici II Castellæ Regum cavetur ut Ecclesiastica jurisdictio sarta tecta et incolumis servetur, quin etiam a Catholicis Regibus Ferdinando et Elisabeth, anno 1493, jussum est ut ipsis præstetur auxilium quibus in casibus illud demandaverint (2).

—Debent ad hoc Regio diplomate muniri?

Af. Et si petatur expeditur illis in Cancellaria Ministerii Gratiæ et Justitiæ, quod quidem et decoris et utilitatis est, præcipue cum Regis nomen invocatur ad obtinendum auxilium sæcularis brachii.

—Jure antiquo Hispaniæ Clerici minorum ordinum poterant esse Vicarii?

R. N. Canon X Concilii Dertusani, anno 1429 habiti, præside Apostolico Legato, perpetuo statuit ut Vicarii generales aut principales officiales ordinariorum sint in sacris constituti, alias ab illis acta nullius roboris sint.

(1) «Et graviter peccant Episcopi, qui aliquando constituunt vicarios theologos (melius diceret *mere theologos*) seu alias ad officium ineptos, tenenturque ad restitutionem damnorum inde secutorum, et etiam ad restitutionem propinarum, vulgo *asesorias*. (Garcia, *de beneficiis*, part. V, cap. 7, n. 17.)

(2) «Para defension de la Iglesia y sus bienes y jurisdicciones, queriendo ayuda del brazo seglar, en lo justamente pedido, se les está mandado dar» quæ omnia in tit. I, lib. 2.º Novis. Recop.

LECTIO XXVII.

DE NOTARIIS EPISCOPALIS CURLE.

—Notarii ecclesiastici subjiciuntur examini?

R. Af. Declarat enim S. Syn. quod: «Cum ex notariorum imperitia plurima damna, et multarum occasio litium oritur; possit Episcopus quoscumque notarios, etiamsi Apostolica, Imperiali, aut regia auctoritate creati fuerint, etiam tamquam delegatus Sedis Apostolicæ, examinatione adhibita, eorum sufficientiam scrutari, illisque non idoneis repertis, aut quandocumque in officio delinquentibus, officii ejus in negotiis, litibus, et causis ecclesiasticis ac spiritualibus exercendi usum perpetuo, aut ad tempus prohibere. Neque eorum appellatio interdictionem ordinarii suspendat.» (Sess. XXII, cap. 10).

—Quotuplices ergo sunt Notarii?

R. Alii dicuntur Apostolici, qui ab ipsomet Rom. Pont. vel ipsius Legatis, nominationem ac titulum accipiunt; alii vero Episcopales, qui ab Episcopo nominantur: et tantum pro sua Dicecesi.

Inter Episcopales vero quidam sunt numerarii, pro Episcopali Curia, alteri vero supernumerarii, qui vulgo dicuntur Notarii visitationis (*Notarios de visita*) (1).

—Visitatio Diocesana debet fieri assumpto Notario?

R. Af. Et præsertim ab Archidiaconis, quibus expresse nec injungit Concilium. «Archidiaconi autem, Decani, et alii inferiores in iis Ecclesiis, ubi hactenus visitationem exercere legitime consueverunt, debeant quidem, assumpto notario, de consensu Episcopi, deinceps per seipsos tantum ibidem visitare.» (Sess. XXIV, cap. 6.) Mt.

—Possunt notarii ecclesiastici testimonium ferre de præstito consensu paterno ad nuptias?

(1) Ejus nominationis titulum sic exhibet citatus Ortiz de Salcedo. «Don N... os nombramos nuestro Notario público en la visita de este Arzobispado (ó tal partido), para que por el tiempo que nuestra voluntad fuere, hagais por vuestra persona propia todos los autos y actos de visita que nuestro Visitador hiciere, etc.

R. Af. Et patet ex articulo 15 peneultimo legis ad hoc latae die 20 Junii, anni 1862 (1).

—Hæc officia perpetua erant?

R. Cum hæc in Hispania a sæculo XV venditarentur certis personis et familiis, sicuti ex depravata corruptela fiebat in tribunalibus sæcularibus, Concilium provinciale Toletanum, anno 1565, justissime hunc abusum corrigere cupiens, Canone 15, actionis II, sic ait.

«Notariorum ecclesiasticorum, Promotoris fiscalis, publici executoris et aliorum officia quorumcumque, qui jurisdictionis Episcopalis et aliorum inferiorum ministerio operam dare tenentur, nullo modo vendantur; nec ob aliud quodcumque lucrum dentur temporale. Dentur autem hæc officia gratis his qui sunt idonei ad eorum munus exercendum, quique per se ipsos illis servire debent ac teneantur. Nec ullo umquam tempore qui hæc officia ab Episcopis vel ordinariis quibuscumque, etiam inferioribus, gratis obtinuerunt, illa vendere, vel locare possint, nec in alios recepto aliquo temporali lucro transferre; vel in eorum favorem illis renuntiare.»

—Quid in legibus nostris notariis ecclesiasticis jubetur?

R. Titulus XIV, libri II, Noviss. Recopil. quinque leges habet quæ de ecclesiasticis notariis agunt.

In tribus primis vetatur illis ne super contractus ad res civiles et prophanas instrumenta conficiant, nec in causis temporalibus sese immisceant, et si Clerici fuerint, officium suum inter laicos et ad laicalia non utantur (2).

Hæc leges ab Alphonso XI, petentibus Castellæ Comitibus, annis 1325-1329 latae fuerunt.

—Quid sæculo XVI ipsis injunctum fuit?

R. Carolus V, nomine materno et suo, jussit notarios

(1) La petición del Consejo se acreditará por declaración del que hubiere de prestarlo ante notario público ó *eclesiástico*, ó ante el juez de paz.

(2) «Mandamos y defendemos á los legos que no otorguen contratos ni escrituras algunas ante los dichos notarios Apostólicos ó *eclesiásticos*, so las penas en dicha ley contenidas.» (Ley 2.ª, tit. 14, libro 2.º)

Hæc vero poenæ cum durissimæ essent, juxta posteriores leges temperantur.

ecclesiasticos juxta ritum civilium tabellionum signare atque instrumenta conficere (1), anno 1532.

—Quid demum præterito sæculo XVIII?

R. Carolus III, anno 1770, jussit Episcopos notariorum numerum taxare in curiis suis, ut hi tyrocinium per quatuor aut quinque annorum spatium subirent, et examini subicerentur, quin etiam de ipsorum vita et moribus inquisitio fieret, et etiam Reginum tabellionum titulum peterent a supremo Consilio expediendum (2).

—Quid in praxi de his legibus?

R. Quamvis bonum foret illarum objectum, attamen in forma expeditæ non fuerunt servatis servandis, ideoque ab Episcopis vix acceptæ, utpote in præjudicium Ecclesiæ vergentes, unde in multis Hispaniæ diocesisibus nec tunc adimpletæ, nec hodie sunt in usu.

Posteriori vero decreto hæc lex temperata fuit, anno 1778, reclamantibus prælatis, jussumque, ut notarii prohibitu titulum tabellionum haberent, ut patet ex notula finali eidem legi appositæ.

—Potest Clericus esse notarius ecclesiasticus?

R. Af. Quin imo in quibusdam secretis causis necessarius est, ideoque Episcopi presbyteros aliquando notariorum titulo decorare solent pro datis causis (3).

—Quid de Notariis ecclesiasticis Hispani Canones?

R. In Concilio Hispalensi, anno 1512 habito, sub Archiep. Deza sic dicitur: «Notum est nobis magnam confusionem in nostra provincia emersisse ex multitudine eorum qui se Notarios Apostolicos vocitant... quia ergo ad nos pertinet in similibus providere, statuimus ut nullus Notarius, qui se Apostolicum appellet, exerceat tale officium

(1) Ley 5.ª del mismo título. «Mandamos que los notarios *eclesiásticos* no den escrituras signadas, salvo de la forma que las dan los escribanos públicos de nuestros reinos.

(2) Ley 6.ª del mismo título.

(3) Hac lege civili Carolina prohibetur etiam in curiis *eclesiasticis* esse nisi unum notarium *eclesiasticum*: sed hoc de publicis et ordinariis tantum intelligendum est, si enim Episcopus ad secretas causas pluribus indigeat plures quoque notarios clericos nominare poterit.

quin prius compareat coram nobis, cum titulo sui notariatus etc.»

—Quid de Notariis Visitationis?

R. Canone sequenti, de Visitoribus, sic ait: «Neque hospitentur in domibus præfectorum et administratorum ecclesiæ atque Notarii Visitationis.» Item in Canone 48 sic etiam ait. «Item jubemus ut præfecti ecclesiarum nihil solvant Notario visitationis ratione salarii et emolumentorum libri quem dare debent de visitatione ecclesiæ, quin prius videatur et taxetur per Provisorem.»

—Quid de Notariorum numero Toletanum Concilium anni 1565?

R. In hoc luculentissimo Concilio, ad Tridentini admissionem celebrato, actione 1.^a, Canone 16, sic dicitur: «In Diocesanis synodis, et earum qualibet, quæ post hanc provincialem primo celebrabuntur, de augendo aut diminuendo Notariorum numero, ubi visum fuerit expedire sic tractetur, ut in Metropolitano tribunali non plures quam octo, in aliis vero non plures quam sex jurisdictionis ecclesiasticæ ministerio servire possint.»

—Possunt hæc officia venundari?

R. N. Et patet ex Canone 15 ejusdem Concilii supra citati. (Vide in hac ipsa lectione, fol. 128.)

LECTIO XXVIII.

DE TRIBUNALI EPISCOPI ET AUXILIARIBUS EJUS AD CONTENTIOSAM JURISDICTIONEM.

—Potest Episcopus habere tribunal?

R. Af. Et patebit ex his quæ dicenda sunt de potestate Episcopi, cum de civilibus et criminalibus judiciis agendum sit.

—Quam sunt auxiliares Episcopi ad contentiosam et criminalem jurisdictionem exercendam?

R. Ipse vicarius generalis seu potius officialis, fisca-

lis, defensor matrimoniorum et votorum, advocati, procuratores, notarii, executor seu barigellus, et apparitores.

Quæ ad vicarios generales et notarios attinent in præcedentibus lectionibus mox dicta sunt.

—Antiqui Hisp. Episcopi tribunal habebant?

R. Af. Et quidem wisigothorum arrianorum tempore, ergo non ex horum concessione. Siquidem celebris est canon 10 Concilii Tarraconensis, tempore Theodorici, anno scilicet 516, quod quidem sic ait: «Observandum quoque decrevimus nequis *Sacerdotum* (idest Episcoporum) *vel clericorum, more sæcularium judicum*, audeat accipere pro impensis patrociniis munera, nisi forte in ecclesia oblata gratuita, quæ non favore muneris videntur accepta, sed collatione devotionis illata. Quia si qui ista probantur accipere, veluti exactores fœneris, aut usurarum possessores secundum statuta Patrum se noverint degradandos.»

—Archidiaconi erant iudices in Hispana ecclesia visigothorum tempore?

R. Neg. Nam in Concilio Lusitano, anno 666, jubentur Episcopi habere archipresbyterum, archidiaconum et primicerium, et in canone 15 loquuntur de *nominatone* iudicis ab Episcopo.

—Quænam sunt verba?

R. «Instituentes igitur decernimus ut si presbyter talia pati se dixerit ad aures hoc sui perducatur Episcopi; ipse autem datis bonis hominibus de latere suo *Judicem* hoc jubet quærere.» Hoc autem de sæculari iudice non valet intelligi, ergo de ecclesiastico.

—Medio ævo archidiaconi jurisdictionem in Hispania exercuerunt?

Af. Et patet ex Conciliis medio sæculo XI habitis, tam pro Castella, quam pro Aragonensi gente, ut dicitur infra cum de Archidiaconis.

—Concilium Tridentinum aliquid erga fiscalis munera sancivit?

R. Nihil, unde illius officium et onera jure Decretalium cognoscenda sunt.

—Quid vero civilibus legibus?

R. Jubetur fiscales ecclesiasticos esse ordinatos in sa-

cris (1), et honestos viros; quæ lex a Carolo V, petentibus apud Segoviam Comitiis, anno 1532 lata est.

—Quid de Fiscalibus ecclesiasticis Hisp. canones?

R. Notari debent præsertim canones eximii Concilii prov. Toletani, anno 1565 habiti ad Tridentini admissionem, in quibus plura et accurata de Episcopalibus illius provincie curiis.

—Quas igitur in fiscali qualitates exigit?

R. «Fiscales ab Episcopis hi deputentur qui sacerdotes sint, vel intra sex menses ad sacrum ordinem, intra annum ad sacerdotium promoveri possint et promoveantur. Alioquin ad usum proprii muneris nequaquam admittantur.» (Can. 11 Actionis I.)

—Quid hæc Synodus fiscali injungit?

R. «Promotor fiscalis apud ecclesiasticum judicem neminem deferat, ut ex ejus delatione inquisitio fiat, nisi quem legitima aut frequens gravet infamia.» (Ib. Can. 12.)

Sed de hoc amplius cum de processu criminali.

—Est alius Fiscalis in ecclesiasticis nostris curiis?

R. Af. Executor seu virgarius, qui vulgo dicitur *fiscal de vara*, quin etiam Hispalense provinciale Concilium, anno 1512 habitum, eos *Barigellos* appellat.

—Quid de illis prædictum Hispal. Concilium tradit?

R. «Mandamus ut ab illis qui steterint in plateis vel cœmenteriis, vel ludendo in suis domibus vel cauponis, vel aliis locis, tempore quo Missa major celebratur dictis diebus (*festis nempe*) nostri *Barigelli*, seu iudices populi (id est, *Alcaldes*) si fuerint vocati a vicariis, solvi faciant ab unoquoque pœnam dimidii regalis et illam non condonent, nec restituant» (Can. 11.) (2).

Idem de venditoribus in sequenti parographo.

(1) Mandamos que los Obispos y Perlados de nuestros reinos pongan por Fiscales personas de orden sacra, que sean personas cuales convengan para ello, y tengan especial cuidado de se informar de como han usado y usan de sus officios. (Ley XIII, tit. 1, lib. II de la N. R.)

(2) Hæc dispositiones quamvis non sint in usu ad plura tamen studio digna sunt.

—Quid de his fiscalibus eodem tempore jubebatur civili lege?

R. Scitu digna est pragmatica Catholicorum Regum, anno 1476, qua executoribus hisce modus et procedendi forma datur, quæ quidem in Noviss. Recop. libro II, tit. 14, lex 4.^a est. Permittitur ipsis virgam in hastæ formam portare, sed non simplicis bacilli ad instar sæcularium judicum et apparitorum civilium (1).

—Hi fiscales etiam in Hispaniæ ditionibus auctoritate publica donabantur?

R. Af. Præsertim in Mexicana provincia, quæ Hispalensem ritum et disciplinam habebat. Sic in ordinationibus latis pro Tribunali Archiepiscopali, quæ quidem ad calcem Mexicani I, anno 1555, latæ sunt et insertæ, sic dicitur. «Præcipimus ut nullus apparitor aut fiscalis quemlibet e carcere educere audeat sine mandato, sub pœna decem pondo minarum (*diez pesos duros*) pro qualibet vice, et incarcerationis mulcta.» (Ord. 16.)

«Præcipimus etiam, ut fiscalis et apparitor singulis diebus in tribunali adsint, sub pœna unius pondo auri minarum pro qualibet vice, atque sub eadem pœna Notarii adsint ab hora octava matutina usque ad decimam.» (Ord. 19.)

—Quid de advocatis et procuratoribus?

R. Eorum munia et obligationes juxta morem sæcularium tribunalium taxantur.

—Extat aliquis antiquus canon quo appareat eorum munia in Hispania agnita esse?

(1) Porque algunas personas llamándose alguaciles y merinos, y fiscales y executores de los jueces eclesiásticos, intentan de traer varas de la misma manera, y sin diferencia de las que traen las nuestras Justicias..... permitimos que los dichos oficiales eclesiásticos, que de tiempo antiguo hasta aquí acostumbraron traer vara, la puedan traer desta manera; que sea de gordor de una hasta de lanza, y no menos gruesa, y con dos regatones, uno encima de la dicha vara, y otro en cabo de ella, y no de otra manera.» (Ley 4.ª, tit. 14, lib. 2.º)

«Cerca de las ejecuciones y prisiones que algunos jueces eclesiásticos presumen de hacer en personas legas y cerca del poner *fiscales*, mandamos que se guarden las leyes del Sr. Rey D. Juan, nuestro bisabuelo, y la ley fecha en Madrigal por el Rey y Reina Católicos, nuestros abuelos.» (Ley 12, tit. 1.º, lib. 2.º)

R. In Concilio Tarraconensi I, anno 516, Canone vero 4.º, sic dicitur: «Ut nullus præsbyterorum vel clericorum die Dominico, propositum cujuscumque causæ negotium audeat judicare, nisi ad hoc tantum ut Deo statuta solemnitas peragant; cæteris vero diebus convenientibus personis, illa quæ justa sunt habeant licentiam judicandi, exceptis criminalibus negotiis.»

—Quid vero de stipendiis juditorum?

R. In eodem Concilio, Canone 10: «Observandum quoque decrevimus nequis sacerdotum vel clericorum, audeat accipere pro *impensis patrociniiis* munera.»

—Defensoris matrimonii qualis origo?

R. Inductus fuit a Benedicto XIV, anno 1741, per celebri Bulla *Dei miseratione* (1) ad vitandos gravissimos abusus in causis nullitatis et divortii, nam ob iudicum præcipientiam erant qui quartæ uxori manum porrigebant, tribus superstitibus, quibus cum nuptias contraxerant et irritas declarare fecerant.

—Ad hæc vitanda quid Pontifex decrevit?

R. «Ut ab omnibus et singulis locorum ordinariis in suis respective diocesisibus persona aliqua idonea eligatur, et si fieri potest ex ecclesiastico cœtu, juris scientia pariter et vitæ probitate prædita, *quæ matrimoniorum defensor* nominabitur.»

—Hic minister perpetuus est?

R. N. Sequitur enim Pontificia Constitutio dicens: «Cum facultate tamen eam suspendendi aut removendi si justa causa adfuerit, et substituendi aliam æquæ idoneam.»

—Quodnam est illius officium?

R. Dicitur infra cum de divortio et aliis causis matrimonialibus.

—Potest fiscalis ecclesiasticus agere vices Defensoris?

R. N. Et hæc consuetudo veluti corruptela rejici debet, quamvis servetur in aliquibus curiis ex antiqua praxi; talis enim non fuit mens Pontificis.

(1) V. in Bullario Magno ejusdem Pont., et etiam in libro cui titulus—Ssmi. D. N. Bened. XIV Constitutiones selectæ. Matrini ap. Vid. Sanchez, 1766: vol. I. fol. 47.

1.º Quia si Papa voluisset fiscalem veluti defensorem agere sufficebat injungere illi hoc munus sub jussione opponendi se constanter nullitati matrimoniorum.

2.º Quia iudex quandoque dictamen fiscalis exquirere tenetur in his causis, prouti gravibus et difficilibus, nec jurisdictionem suam lucibus et cooperatione fiscalis privare debet. Si autem fiscalis sit defensor matrimonii, vel hujus cooperatione carebit, vel alium nominare tenebitur, quod quidem ridiculum foret.

—Datur etiam *defensor* in causis nullitatis votorum?

R. Af. Ex eadem ratione.

PARS TERTIA.

De Capitulis Canonicorum, ut pote Episcoporum auxiliaribus et consiliariis (1).

LECTIO XXIX.

DE CAPITULIS ET PRÆSERTIM IN HISPANIA.

—Quid est Capitulum in genere? (2)

R. Conventus seu collegium clericorum, qui sub Prælati manu degunt, unumque cum eo corpus constituunt.

—Quot sunt capitulorum genera?

R. Cathedralia, collegialia et parochialia, juxta ecclesiæ conditionem. Primum proprie capitulum dicitur: cætera non nisi impropie.

—Quomodo definitur Capitulum cathedrale seu proprium?

R. Collegium clericorum ex jure Canonico in Cathedralibus ecclesiis institutum, et Episcopi senatum constituens ad auxiliandum et supplendum ipsum in Diœcesis regimine (3).

Quotuplex est Capitulum Cathedrale?

R. 1.º Metropolitanum vel suffraganeum: 2.º numeratum vel innumeratum: 3.º sæculare vel Regulare: 4.º duplex vel simplex: 5.º exemptum vel non exemptum.

(1) De Capitulis Canonicorum vide A. Bouix, tractatum de Capitulis, Parisiis 1852, per totum.

(2) Hispanice *Cabildo*. Mixti arabes enim litteram *P* cum pronuntiare nequirent eam alia littera *B* supplere consueverunt; uti Ciprianus *Cebrian*, etc.

(3) Cap. XII, Sess. XXIV de ref. «atque Episcopus opere et officio juvarent.»

—Juxta Tridentini disciplinam Capitulum Cathedrale necessarium est?

R. Af. Concilium enim semper loquitur de Capitulo, ad nominationem Vicarii Capitularis, Seminarii directionem, aliaque hujusmodi, tamquam de institutione canonica ad diœceses regimen, non utili tantum sed necessaria. Ideo dicendum Capitula existere jure communi non ex voluntate Episcopi.

—Dices.—Attamen in aliquibus Diœcesibus Capitula Cathedralia non extant.

R. Certum equidem est aliquibus in regionibus, vel inopia laborantibus, vel cleri exiguo numero, aut præ angustia temporum, Capitula non extare (1). Sed hæc exceptio legis et regulæ est. Necessitas enim caret lege, regulæ autem dantur pro generaliter occurrentibus.

—Capitulum est vere Senatus Episcopi?

R. Af. Ita ut nihil grave in diœcesis regimine sine illius consilio facere possit (2). Tridentinum hac de re ita se habet. «Atque ea morum integritate polleant ut merito *Ecclesiæ senatus* dici possit.

—Ratione numeri Canonicorum quomodo dividuntur Capitula?

R. In numerata et non numerata. Prima dicuntur quæ numerum canonicorum fixum habent et invariabilem, alia vero e contrario.

—In Hispania hodiedum omnia Capitula, tam Cathedralia quam Collegialia, fixum numerum habent, ex pactis conventis in Concord. noviss.

—Cujus est augere vel minuere Canonicorum numerum?

R. Juxta antiquam disciplinam erat hoc in potestate Episcoporum. Hodiedum autem tantum penes Romanum Pontificem est. In Hispania autem ex Concord. noviss. hoc non nisi collatis consiliis fieri potest (3).

(1) Art. 15. Concord. noviss. «Siendo las Catedrales el Senado y Consejo de los muy Reverendos Arzobispos y Reverendos Obispos serán consultados por estos para oír su dictámen.»

(2) Sess. XXIV, cap. 12 versas finem.

(3) Ita factum fuit cum Dignitates auctæ fuerunt in duplici cathedrali Cæsaraugustana, ex Regio Decreto, die 16 Aprilis, anni 1852, ita ut duo capitula æqualia et completa fierent.

—Quid Tridentinum Concilium hac de re statuit?

R. «In Ecclesiis Cathedralibus, et Collegiatis insignibus, ubi frequentes adeoque tenues sunt præbendæ simul cum distributionibus quotidianis, ut sustinendo decenti Canonorum gradui pro loci et personarum qualitate non sufficiant; liceat Episcopis cum consensu Capituli, vel aliquot simplicia beneficia, non tamen regularia, iis unire, vel, si hac ratione provideri non possit, aliquibus ex iis suppressis, cum patronorum consensu, si de jure patronatus laicorum sint, quarum fructus et proventus reliquarum præbendarum distributionibus quotidianis applicentur, eas ad pauciores numerum reducere; ita tamen, ut tot supersint, quæ divino cultui celebrando, ac dignitati Ecclesiæ commode valeant respondere: non obstantibus quibuscumque constitutionibus, et privilegiis, aut quacumque reservatione generali, vel speciali, aut affectione: neque prædictæ uniones, aut suppressiones tolli, seu impediri possint, ex quibuscumque provisionibus, etiam vigore resignationis, aut quibusvis aliis derogationibus, vel suspensionibus.» (Sess. XXIV, cap. 15.)

—Quomodo tenuioribus Cathedralibus providendum?

R. «Quoniam pleræque cathedrales ecclesiæ tam tenuis redditus sunt et anguste, ut Episcopali dignitati nullo modo respondeant, neque ecclesiarum necessitati sufficiant examinet Concilium provinciale, vocatis iis quorum interest, et diligenter expendat, quas propter angustias tenuitatemque vicinis unire, vel novis proventibus augere expediat; confecta que de præmissis instrumenta ad Summum Romanum Pontificem mittat; quibus instructus Summus Pontifex, ex prudentia sua, prout expedire judicaverit, aut tenues invicem uniat, aut aliqua accessione ex fructibus augeat. Interim vero, donec prædicta effectum sortiantur, hujusmodi Episcopis, qui fructuum subventionem pro diocesis suæ tenuitate indigent; poterit de beneficiis aliquibus, dum tamen curata non sint, nec dignitates, seu canonicatus, et præbendæ, nec monasteria, in quibus viget regularis observantia, vel quæ capitulis generalibus et certis visitatoribus subduntur, a Summo Romano Pontifice provideri.» (Sess. 24, cap. 13.)

—Ratione ecclesiarum quomodo dividuntur Capitula?

R. In simplicia et duplicia.

Prima, uno tantum constant capitulo; secunda vero duobus capitulis, in duabus ecclesiis constitutis, unum vero tantum corpus efficientibus (1).

Hujus secundi exemplar habes in Metropolitana Ecclesia apud Cæsaraugustam, cujus capitulum constat duabus ecclesiis æque et principaliter unitis, una quæ Sedis dicitur (*la Seo*), alia vero quæ a Deipara sub Columnæ antiquissimo titulo venerata nomen habet (*el Pilar*).

—Quis numerus in Cathedralibus Hispaniæ hodie existit?

R. Eum videre est in art. Concord. 17 (2). Numerus maximus viginti octo, præter dignitates et officia, in metropolitanis Toletana, Hispalensi et Cæsaraugustana reperitur. Minimus duodecim in Minoricensi. Suffraganeæ autem Ecclesiæ, ex maxima parte, sexdecim Canonicos habent.

—Quinam in Hisp. ecclesia Canonorum origo?

R. Visigothorum tempore nondum de illis mentio fit, attamen tunc temporis jam Clerici civitatenses collegialem vitam agebant.

—Affer aliqua testimonia?

R. Agnoscatur oportet Canon 23 Toletani IV, sub Divo Isidoro, in quo hæc legere lubet. «Non aliter placuit ut quemadmodum Antistes, ita presbyteri atque levitæ (3), quos forte infirmitas, aut ætatis gravitas in *conclavi Episcopali* manere non sinit, ut iidem in cellulis suis testes vitæ habeant, vitamque suam, sicut nomine, ita et meritis teneant.»

Patet ergo clericos eo tempore una cum Episcopo communem vitam egisse, unamque habuisse mensam, ita ut de hac intelligatur. Canon 1, Toletani III, qui in Decretis citatur.

(1) Talia erant in antiqua disciplina capitula Ecclesiarum Osceæ et Jacce, Astigis et Beatæ, Calagurris et Sti. Dominici Calceatensis.

(2) Vide in apend. ad calcem libri.

(3) Hoc nomine Diaconi apud Visigothos designari solebant.